BIRŽAI

Birutė Lisauskaitė

Birutės ir Rotušės gatvės

2012 m. atlikti archeologiniai žvalgomieji tyrimai ir žvalgymai Biržų mieste, Birutės ir Rotušės gatvėse, esančiose Biržų piliavietės teritorijos (UK 1905) paribyje ir patenkančiose į Biržų senojo miesto vietą (UK 3219). Tyrimų metu Birutės gatvės teritorijoje ištirti 3 šurfai, kurių bendras plotas 6,75 m², bei vykdyti žvalgymai 511 m ilgio kasamų požeminių elektros kabelių trasų vietose.

2012 m. vykdytų archeologinių tyrimų metu numatytų kloti požeminių elektros tinklų trasų vietoje Birutės gatvėje kultūrinio sluoksnio ar pavienių radinių nerasta, išskyrus jos R galą šalia Rotušės gatvės, kur tinklų įrengimo trasoje 50 cm gylyje nuo paviršiaus rastas permaišyto pilkos spalvos priemolio su medžio angliukais sluoksnio fragmentas. Be to, nustatyta, kad dabartinės Birutės gatvės V dalis iki dabartinio pastato Birutės g. 1 buvo užliejama Agluonos upės. Tyrimų metu šioje teritorijoje rastas durpių sluoksnis. Deja, apie upės kranto linijos kitimus, t. y. geologinius-hidrologinius tyrimus, informacijos nėra.

1 pav. Radiniai: 1 – koklio-karūnėlės fragmentas, 2 – herbinis plokštinis koklis su Žygimanto Senojo monograma. R. Songailaitės nuotr.

Fig. 1. Finds: 1 – a fragment of a 'crest' stove tile (Bekrönungskachel) 2 – a coat-of-arms stove tile (Wappenkachel) with the monogram of Sigismund I the Old

Tyrimų metu trasos atkarpoje tarp pastato Rotušės g. 2A ir Birutės gatvės, trasos 75–95 metruose (skaičiuojant nuo trasformatorinės, esančios prie pastato Rotušės g. 2A, t. y. tinklų trasos pradžios), 55–60 cm gylyje nuo paviršiaus rastas permaišytas priemolio ir molio su medžio angliukais kultūrinis sluoksnis. Jame tyrimų metu rastas didelis kiekis perdegusio molio, patekusio iš sunaikintų krosnių. Ant kai kurių molio gabalų yra ryškūs koklių kaklelių atspaudai. Be to, šiame sluoksnyje buvo rasti koklių fragmentai. Viena jų grupė priskiriama kokliams-karūnėlėms. Jie buvę ornamentuoti populiaria Vakarų Europos kokliuose kompozicija – skydininkas laiko herbinį skydą, kuriame įkomponuotas erelis su karūna. Abipus skydo yra ąžuolo lapai (1:1pav.).

Kita grupė fragmentų priklauso plokštiniams kokliams. Jų pakraščiai buvę dekoruoti rombų ir rozečių ornamentu, o centre esančiame herbiniame skyde pavaizduotas erelis su karūna. Erelio galva pasukta į dešinę. Jis apjuostas juosta, kuri sukomponuota kaip Žygimanto Senojo monograma „S“ (1:2 pav.).

Trečia koklių grupė priklauso plokštiniams kokliams, kurie puošti įdubusia apskrita devynlape rozete, koklio kampeliai papildomai puošti trikampiais lapeliais (2 pav.).

Be to, tyrimų metu rasti karnizinio koklio fragmentai su iškiliu voleliu, puoštu įvijų ornamentu, bei nedideli koklių fragmentai, kurie, kaip spėjama, buvę ornamentuoti alegorinėmis

2 pav. Apskrita devynlape rozete puoštas plokštinis koklis. R. Songailaitės nuotr.

Fig. 2. A panel stove tile (Blattkachel) decorated with a round nine-petal rosette

kompozicijomis. Visi rasti kokliai neglazūruoti, dalis jų labai stipriai apdegę ir deformavęsi bei suskilinėję nuo karščio. Tyrimų metu rasti kokliai datuojami XV a. pabaiga – XVI a. I puse.

Archeologinių tyrimų metu šalia pastato Rotušės g. 2A rastas kultūrinis sluoksnis, kuris pagal istorinius tyrimus ir medžiagą, žinomą iš teritorijoje 1930 m. vykdytų archeologinių tyrimų, priklauso senajam Biržų dvarui, kuris stovėjęs kalvos dalyje tarp Agluonos upės, dabartinių Birutės ir Rotušės gatvių, t. y. teritorijoje, kurioje šiuo metu yra tvora aptvertas sodas-parkas.

Birutės and Rotušės Streets

In 2012, a field evaluation and survey was conducted on Birutės and Rotušės Streets in Biržai. Three test pits (a total of 6.75 m²) were excavated on Birutės Street and 511 m of underground power cable routes were surveyed.

A mixed layer of clay loam and clay with charcoal, burnt clay from destroyed ovens and a layer of stove tile fragments (Figs. 1–2) were discovered in a segment of the route between the building at Rotušės St. 2a and Birutės Street.

Roma Songailaitė

S. Dagilio gatvė 8

2012 m. birželio–liepos mėnesiais S. Dagilio g. 8 sklypo Š kampe, Biržų senojo miesto vietoje, projektuojamo užstatymo teritorijoje MLIM vykdė detaliuosius archeologinius tyrimus.

Dagilio g. 8 3361 m² dydžio sklypas suformuotas pokariu iš 4 buvusių užstatytų sklypų. Iš senojo užstatymo liko tik dabartinis S. Dagilio g. 8 pastatas, statytas 1901 m., priklausęs Jurgiui Trečiokui. Pastatas įtrauktas į NKVR (UK 22801). Buvusiuose sklypuose apie XX a. 6–7 dešimtmetį įsikūrė Biržų buitinių gyventojų paslaugų kombinatas. Pastate buvo teikiamos laidojimo paslaugos, kiemas buvo užstatytas šiltnamiais. Šiltnamiai buvo privatizuoti, o pastatas sugrąžintas savininkams.

Tyrinėtoje vietoje XVI a. pabaigoje – XVII a. pradžioje, remiantis kartografine medžiaga, t. y. T. Makovskio graviūra, galima lokalizuoti buvusio senojo Biržų miesto PR ribas su gynybine siena, vartais bei Vilniaus keliu. Vilniaus gatvė – viena seniausių gatvių Biržų mieste, kuri išliko iki mūsų dienų. 1610 m. inventoriuje Vilniaus gatvėje surašytos 25 posesijos. Apie XVII a. 5 dešimtmetį atsistačius miestui po 1625 m. švedų invazijos, miesto PR ribos su miesto vartais persikėlė ties dabartinių J. Janonio ir Vilniaus gatvių sankryža. Iki šiol dar nėra aptikta buvusių miesto vartų fragmentų. Panašius į buvusių vartų bokšto pamatų fragmentus rajono paminklotvarkininkė R. Drevinskienė užfiksavo apie 1975 m. J. Janonio gatvėje statant gaisrinės garažą. Tačiau tada žvalgomieji archeologiniai tyrimai nebuvo vykdomi. Teritorija nuo S. Dagilio ir Vilniaus gatvių sankryžos iki J. Janonio ir Vilniaus gatvių